

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedkyně senátu Veroniky Juříčkové a soudců Tomáše Langáška a Filipa Dienstbiera v právní věci žalobce: **J. S.**, zastoupený Mgr. Lucií Změlíkovou, advokátkou, sídlem Bedřicha Václavka 212/12, Třebíč, proti žalované: **Vězeňská služba České republiky, Věznice Mírov**, sídlem P. O. Box 1, Mírov, týkající se žaloby na ochranu před nezákonnými zásahy žalované spočívajícími v nedůstojných a nelidských podmínkách cely č. 20 prvního oddílu věznice Mírov, do níž byl žalobce umístěn, a rovněž kulturní místnosti a koupelny prvního oddílu věznice, o kasační stížnosti žalobce proti usnesení Krajského soudu v Ostravě - pobočky v Olomouci ze dne 18. 1. 2022, č. j. 60 A 74/2021-10,

t a k t o :

- I. Usnesení Krajského soudu v Ostravě - pobočky v Olomouci ze dne 18. 1. 2022, č. j. 60 A 74/2021-10, **se ruší** a věc **se vrací** tomuto soudu k dalšímu řízení.
- II. Ustanovené zástupkyni žalobce Mgr. Lucii Změlíkové, advokátce, **se přiznává** odměna za zastupování, náhrada hotových výdajů a náhrada za promeškaný čas ve výši 8 994 Kč, která bude vyplacena z účtu Nejvyššího správního soudu do jednoho měsíce od právní moci tohoto rozsudku.

Odůvodnění:

I. Vymezení případu

[1] Krajský soud v Ostravě - pobočka v Olomouci v záhlaví označeným usnesením odmítl pro nepřípustnost [§ 46 odst. 1 písm. d) zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní (dále jen „s. ř. s.“)] žalobu na ochranu před nezákonnými zásahy žalované (v žalobě podrobněji specifikovanými), které se týkaly umístění žalobce na cele č. 20 v prvním oddílu věznice Mírov a spočívaly v nedůstojných a nelidských podmínkách uvedené cely

a rovněž kulturní místnosti a koupelny prvního oddílu věznice (nedostatečné větrání cely a nedostatek čerstvého vzduchu a denního světla na cele, pronikání prachu na celu z pracoviště „dřevárka“, umístění jednoho umyvadla na cele, celodenní uzamykání cely, malá obytná plocha cely, znemožnění cvičení z důvodu nedostatečného prostoru na cele, nezajištění vhodného prostoru ke sprchování a malá velikost kulturní místnosti).

[2] Krajský soud dospěl k závěru, že žaloba je nepřipustná, neboť žalobce se mohl nápravy domáhat jinými právními prostředky ochrany (§ 85 s. ř. s.). Krajský soud nevyhodnotil zásahovou žalobu jako určovací (směřující proti ukončeným zásahům), u které by vyčerpání prostředků ochrany nebylo třeba. Žalobu posoudil jako zápůřčí, směřující proti trvajícím zásahům, které v době podání žaloby nebyly ukončeny, a to na základě obsahu žaloby a v ní užitých formulací (pobyt v nevyhovující cele spojený s užíváním nevyhovující kulturní místnosti a koupelny). Protože se žalobce nejprve neobrátil s podnětem na dozorového krajského státního zástupce, krajský soud žalobu odmítl.

II. Kasační stížnost a vyjádření žalovaného

[3] Žalobce (dále jen „stěžovatel“) podal proti usnesení krajského soudu kasační stížnost, v níž namítal, že v době podání žaloby (dne 12. 11. 2021) žalované nezákonné zásahy již netrvaly, neboť byly ukončeny přerazením stěžovatele na eskortní celu sedmého oddílu věznice. Stěžovatel upozornil, že tomu také odpovídal formulovaný petit žaloby, kterým stěžovatel požadoval určení nezákonnosti zásahů do svých práv, nedomáhal se ukončení zásahů trvajících. Stěžovatel připustil, že vzhledem k tomu, že je právní laik, mohlo dojít k jeho nepřesnému vyjádření a formulacím. Dle stěžovatele je však prokazatelné, že v době podání žaloby byly všechny žalované zásahy ukončeny. V této souvislosti stěžovatel upřesnil, že již dne 5. 11. 2021 byl přerazen a přemístěn z prvního oddílu věznice (se zvýšenou ostrahou) do sedmého oddílu věznice (mírnější režim ostrahy), přičemž žalobu datoval dne 9. 11. 2021 a k jejímu doručení krajskému soudu došlo dne 12. 11. 2021. Ke kasační stížnosti stěžovatel připojil sdělení žalované ze dne 25. 4. 2022, které dle jeho názoru tvrzené skutečnosti osvědčuje. Stěžovatel připomněl, že pro posouzení přípustnosti žaloby je rozhodný stav, který panuje v době podání žaloby. Je tomu tak z toho důvodu, aby nedocházelo k porušování práv účastníků na spravedlivý proces.

[4] Žalovaná se ve svém vyjádření ztotožnila s názorem krajského soudu, že žaloba není dle § 85 s. ř. s. přípustná. Z textu žaloby vyplývalo, že nevyhovující podmínky v cele i v dalších prostorách věznice existovaly i ke dni podání žaloby, žaloba tedy zjevně nesměřovala proti zásahům ukončeným. Stav materiálního vybavení a velikost prostoru v cele i ostatních prostorách věznice představují okolnosti setrvalé a dlouhodobé.

III. Posouzení Nejvyšším správním soudem

[5] Nejvyšší správní soud kasační stížnost posoudil a dospěl k závěru, že je důvodná.

[6] Podle § 82 s. ř. s. *každý, kdo tvrdí, že byl přímo zkrácen na svých právech nezákonným zásahem, pokynem nebo donucením (dále jen „zásah“) správního orgánu, který není*

pokračování

rozhodnutím a byl zaměřen přímo proti němu nebo v jeho důsledku bylo proti němu přímo zasaženo, se může žalobou u soudu domáhat ochrany proti němu nebo určení toho, že zásah byl nezákonný. Dle § 85 s. ř. s. je žaloba nepřijatelná, lze-li se ochrany nebo nápravy domáhat jinými právními prostředky; to neplatí v případě, domáhá-li se žalobce pouze určení, že zásah byl nezákonný.

[7] Žalobce nemá možnost volby, zda podá žalobu čistě deklaratorní (určovací), anebo žalobu zápůrčí (§ 87 odst. 2 s. ř. s.). „Brání-li se žalobce před trvajícím zásahem, nemůže volit žalobu deklaratorní a tím obejít příkaz zákona uplatnit nejprve jiné právní prostředky ochrany“ (rozsudek rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu ze dne 26. 3. 2021, č. j. 6 As 108/2019-39, ve věci *ŽAVES*, č. 4178/2021 Sb. NSS, bod 109). Zároveň platí, že „soud si ve sporných případech musí nejprve ujasnit, a to ve spolupráci se žalobcem (§ 36 odst. 1 věta druhá s. ř. s.), zda projednávaná žaloba je zápůrčí, tj. směřuje proti zásahu, který doposud nebyl ukončen, anebo určovací, tedy směřuje proti zásahu, který již ukončen byl“ (viz tamtéž). Toto vyjasnění je nezbytné s ohledem na posouzení otázky přípustnosti žaloby ve smyslu § 85 s. ř. s., neboť zatímco u určovací žaloby soud nezkoumá, zda se žalobce ochrany před zásahem či jiné formy nápravy mohl domáhat jinými právními prostředky, u zápůrčí žaloby takové zkoumání provést musí (k principu subsidiarity soudní ochrany ve vztahu k oběma podtypům zásahové žaloby viz rozsudek rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu ze dne 5. 12. 2017, č. j. 1 Afs 58/2017-42, ve věci *HOPR TRADE CZ*, č. 3686/2018 Sb. NSS, body 29 a násl.)

[8] V nyní souzené věci stěžovatel podal žalobu, jejíž vlastní obsah a formulovaný petit byly vzájemně vnitřně rozporné. Vlastní text žaloby (s ohledem na stěžovatelem užitou formulaci) navozoval dojem, že namítané zásahy do stěžovatelových práv ke dni podání žaloby trvaly (což by odpovídalo podání žaloby zápůrčí). Dle formulovaného petitu žaloby se však jednalo o žalobu určovací, neboť se jí stěžovatel domáhal vyslovení nezákonnosti zásahů do jeho práv. V takové situaci měl krajský soud v souladu s výše citovanými závěry rozsudku rozšířeného senátu ve věci *ŽAVES* v součinnosti se stěžovatelem (§ 36 odst. 1 s. ř. s.) odstranit uvedené rozpory, které byly zásadní pro posouzení podmínky přípustnosti žaloby. Krajský soud tedy měl stěžovatele usnesením vyzvat k odstranění vad podání dle § 37 odst. 5 s. ř. s. Nepostupoval-li soud uvedeným způsobem a řešil vnitřní rozpornost žaloby toliko vlastní úvahou, znemožnil tím ve výsledku stěžovateli přístup k soudu (odmítnutím žaloby). Zatížil tedy soudní řízení vadou mající vliv na zákonnost rozhodnutí ve věci samé (§ 103 odst. 1 písm. d) s. ř. s.), k níž byl Nejvyšší správní soud povinen přihlídnout z úřední povinnosti (§ 109 odst. 4 s. ř. s.).

[9] Pokud by krajský soud stěžovatele vyzval k odstranění vnitřních rozporů žaloby a poučil jej o rozdíl mezi žalobou určovací (deklaratorní) a žalobou zápůrčí, včetně podmínek jejich přípustnosti, zjistil by (bez nutnosti vyvolání řízení před Nejvyšším správním soudem) konkrétní záměr stěžovatele podat žalobu určovací, jak plyne z kasační stížnosti, v níž stěžovatel tvrdí (a pro svá tvrzení také navrhl důkazy), že žalované zásahy do jeho práv byly v době podání žaloby již ukončeny.

IV. Závěr a náklady řízení

[10] Na základě výše uvedených skutečností Nejvyšší správní soud dospěl k závěru, že kasační stížnost je důvodná, a proto ve smyslu § 110 odst. 1 věty první s. ř. s. zrušil napadené usnesení krajského soudu a věc mu vrátil k dalšímu řízení. V něm je krajský soud vázán závěry vyslovenými v tomto rozsudku (ve smyslu § 110 odst. 4 s. ř. s.). S ohledem na tvrzení stěžovatele obsažená v kasační stížnosti a jejím doplnění, dle kterých namítané zásahy žalované byly v době podání žaloby již ukončeny, se krajský soud bude touto otázkou podrobněji zabývat, případně vyzve stěžovatele k odstranění rozporů žaloby a v součinnosti s ním postaví najisto, zda stěžovatel podal žalobu zápůřčí či určovací.

[11] V dalším řízení rozhodne krajský soud také o náhradě nákladů účastníků řízení o kasační stížnosti (§ 110 odst. 3 s. ř. s.).

[12] Stěžovateli byla usnesením Nejvyššího správního soudu ze dne 30. 3. 2022, č. j. 6 As 40/2022-22, k ochraně jeho práv v řízení o kasační stížnosti ustanovena zástupkyně Mgr. Lucie Změlíková, advokátka. Podle § 35 odst. 10 část věty první za středníkem s. ř. s. platí v takovém případě hotové výdaje a odměnu za zastupování ustanoveného zástupce stát. Podle § 7 bodu 5 a § 9 odst. 4 písm. d) vyhlášky č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), náleží ustanovené zástupkyni stěžovatele odměna za dva úkony právní služby podle § 11 odst. 1 písm. b) a d) advokátního tarifu (příprava a převzetí právního zastoupení a dále písemné podání ve věci samé - doplnění kasační stížnosti) ve výši 3 100 Kč za jeden úkon právní služby; a podle § 13 odst. 4 advokátního tarifu náhrada hotových výdajů v paušální částce 300 Kč za jeden úkon právní služby, celkem tedy 6 800 Kč.

[13] Náklady řízení dále spočívají v náhradě cestovních výdajů podle § 13 odst. 5 advokátního tarifu. Podle § 157 odst. 3 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, sestávají jízdní (cestovní) výdaje ze základní náhrady za používání silničního motorového vozidla za každý 1 km jízdy a dále z náhrady výdajů za spotřebovanou pohonnou hmotu. Podle § 1 písm. b) vyhlášky č. 511/2021 Sb., o změně sazby základní náhrady za používání silničních motorových vozidel a stravného a o stanovení průměrné ceny pohonných hmot pro účely poskytování cestovních náhrad, činí sazba základní náhrady u osobních silničních motorových vozidel 4,70 Kč za 1 km jízdy. Zástupkyně stěžovatele uskutečnila cestu za účelem porady s klientem ve věznici a převzetí zastoupení na trase Třebíč - věznice Rapotice a zpět v délce 63 km, a to automobilem zn. Hyundai, RZ X. Výše základní náhrady za použití tohoto osobního automobilu tedy po zaokrouhlení činí 296 Kč. Náhrada výdajů za spotřebovanou pohonnou hmotu (benzin 95 oktanů) při průměrné spotřebě 4,9 l/100 km, jak vyplývá z doložené fotokopie technického průkazu vozidla, a při výši průměrné ceny pohonné hmoty za 1 litr 44,50 Kč u této pohonné hmoty dle § 4 písm. a) vyhlášky č. 511/2021 Sb. činí 137 Kč. Celková náhrada jízdních výdajů tak představuje částku ve výši 433 Kč. Podle § 14 odst. 1 písm. a) advokátního tarifu zástupkyni náleží též náhrada za čas promeškaný v souvislosti s poskytnutím právní služby při úkonech prováděných v místě, které není sídlem nebo bydlištěm advokáta, a to za čas strávený cestou do tohoto místa a zpět. Stěžovatelova zástupkyně promeškala cestou do

pokračování

věznice a zpět čas v rozsahu dvou půlhodin, a proto jí soud přiznal dle § 14 odst. 3 advokátního tarifu náhradu v částce ve výši 200 Kč (2 x 100 Kč).

[14] Celková výše odměny ustanovené zástupkyně, náhrady hotových výdajů a náhrady za promeškaný čas činí 7 433 Kč. Jelikož je ustanovená zástupkyně plátcem daně z přidané hodnoty, což soudu doložila, zvyšuje se odměna, náhrada hotových výdajů a náhrada za promeškaný čas o částku 1 561 Kč odpovídající této dani. Celkem tedy Nejvyšší správní soud přiznal zástupkyni odměnu za zastupování, náhradu hotových výdajů a náhradu za promeškaný čas částku ve výši 8 994 Kč. K uhrazení této částky byla stanovena přiměřená lhůta jednoho měsíce od právní moci tohoto rozsudku.

P o u č e n í : Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 30. listopadu 2022

Mgr. Ing. Veronika Juříčková
předsedkyně senátu